

Risbo

Research-Training-Consultancy

Erasmus

**Notitie inventarisatie ondersteuningsaanbod m.b.t.
sociale cohesie in multi-etnisch samengestelde VO-
scholen**

Dr. Rick Wolff

Katja van der Schans, MA

Colofon

Inventarisatie van het ondersteuningsaanbod m.b.t. sociale cohesie in multi-etnisch samengestelde VO-scholen

**Dr. Rick Wolff & Katja van der Schans, MA
Rotterdam: Risbo BV / Erasmus Universiteit Rotterdam**

Maart 2020

**Erasmus Universiteit Rotterdam/Risbo
Postbus 1738
3000 DR Rotterdam
tel.: 010-4082124
fax: 010-4081141**

© Copyright Risbo BV. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van de Directie van het Instituut.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Hoofdstuk 1 Inleiding	5
Hoofdstuk 2 Methode van dataverzameling	7
Hoofdstuk 3 Overzicht van aan sociale cohesie te relateren methodieken	9
Hoofdstuk 4 Bevindingen	17

Binnen het project 'Sociale Cohesie in de Klas' van de Nationale Wetenschapsagenda (NWA) wordt een aanzet gegeven voor het beantwoorden van de volgende vraag die in het kader van de NWA is gesteld: Kan het onderwijs een rol spelen bij het bevorderen van sociale cohesie in een cultureel en religieus diverse samenleving en welke mogelijkheden moeten dan benut worden?

Een onderdeel van het project is het inventariseren van het aanbod van ondersteunende onderwijsdiensten met betrekking tot sociale cohesie in multi-etnisch samengestelde VO-scholen. In deze notitie doen wij verslag van deze inventarisatie, waarbij is gelet op de volgende vragen:

- Welke methodieken hanteren instellingen die door scholen worden benaderd met problemen op het gebied van sociale interacties?
- In hoeverre zijn de uit de literatuurstudie voortkomende dimensies met betrekking tot sociale cohesie in de klas verwerkt in dit aanbod?
- In hoeverre wordt er binnen dit aanbod een verbinding tussen sociale en cognitieve (pedagogisch-didactische) aspecten gelegd?

Tijdens de inventarisatie, waarvoor wij websites hebben bezocht van diverse onderwijsdiensten, zijn wij het thema sociale cohesie nauwelijks als zodanig tegengekomen. Wel worden aan sociale cohesie gerelateerde termen gehanteerd als veilige leeromgeving en sociale vaardigheden. Bij het verzamelen van informatie hebben wij daarom een vertaalslag gemaakt en voeren in deze inventarisatie methodieken op die wij hebben geïnterpreteerd als aan sociale cohesie verwant.

In het volgende hoofdstuk gaan wij in op de gehanteerde methode van dataverzameling. In hoofdstuk 3 wordt het overzicht gepresenteerd van methodieken die onderwijsdiensten diensten aanbieden met betrekking tot sociale cohesie, of daaraan verwante onderwerpen. We sluiten in hoofdstuk 4 af met onze bevindingen en beantwoording van bovenstaande vragen.

De data voor de inventarisatie zijn verzameld via een websearch die is uitgevoerd in de periode juni-oktober 2019. De websearch is gestart via Google met zoektermen als 'onderwijs(ondersteunende) diensten' en 'onderwijsadviesbureau's'. Op basis van deze websearch is een aantal onderwijsondersteunende organisaties en initiatieven gevonden. Een meerderheid daarvan is opgespoord via de website van Edventure; de Vereniging van Adviesbureaus voor Onderwijs en Jeugdhulp (<https://edventure.nu/>). De overige organisaties, die niet zijn aangesloten bij Edventure zijn gevonden via een rechtstreekse link.

Vervolgens is op de websites van de organisaties gezocht naar aanbod in het voortgezet onderwijs (trainingen, methodieken e.d.) met betrekking tot sociale cohesie of daaraan verwante onderwerpen zoals 'schoolklimaat', 'veilige leeromgeving' en 'sociale omgangsvormen'. In tabel 1 staat een overzicht van organisaties die gescand zijn. Hier staat tevens vermeld of organisaties zijn aangesloten bij Edventure en of in de scan aan sociale cohesie gerelateerd vo-aanbod is gevonden. In totaal is op deze manier van 21 organisaties informatie ingewonnen.

Naast de websearch is een gesprek gevoerd met een medewerker van het bureau Its4sure. Its4sure is betrokken bij het NWA-project Stress Less en verzorgt coaching en begeleiding voor jongeren van 6 tot 21 jaar.

Tabel 1 Overzicht gescande onderwijsondersteunende diensten/initiatieven

Onderwijs(ondersteunende) diensten/initiatieven aangesloten bij Edventure: Vereniging van Adviesbureaus voor Onderwijs en Jeugdhulp	
<i>Onderwijsdienst</i>	<i>Aanbod op het gebied van Sociale Cohesie in het VO</i>
1. Via Socium Zorg en Onderwijs	Niet gevonden
2. SchoolAdviesDienst Wassenaar	Niet gevonden
3. CPS	Ja
4. IJsselgroep	Niet gevonden
5. BCO	Ja
6. Driestar Educatief	Ja
7. Bazalt	Ja
8. Klaarr	Niet gevonden
9. Sardes	Niet gevonden
10. OnderwijsAdvies	Niet gevonden
11. RPCZ	Ja
12. BVS	Niet gevonden
13. HCO	Ja
14. OBD	Ja
15. KOC	Niet gevonden
Onderwijs(ondersteunende) diensten/initiatieven niet aangesloten bij Edventure	
<i>Onderwijsdienst</i>	<i>Aanbod op het gebied van Sociale Cohesie in het VO</i>
16. CED-Groep	Ja
17. Zien in de klas	Niet gevonden
18. De Vreedzame School	Ja
19. Het ABC	Ja
20. KPC Groep	Ja
21. Its4sure	Ja

Hoofdstuk 3 **Overzicht van aan sociale cohesie te relateren methodieken**

Hieronder geven wij een overzicht van door onderwijsdiensten gebruikte methodieken die in verband gebracht kunnen worden met sociale cohesie. Er is een ordening aangebracht naar methodieken, waarbij wordt vermeld welke onderwijsondersteunende organisaties hiermee, of varianten hiervan, werken. Verschillende onderwijsdiensten passen bestaande methoden toe om de sociale cohesie binnen het onderwijs te verbeteren, of ontwikkelen een eigen methodiek, al dan niet gebaseerd op bestaande methoden. Per methodiek wordt vermeld aan welke dimensies van een door Veerman en Denessen¹ geconstrueerde model voor Sociale Cohesie in het Onderwijs (forthcoming) zij verbonden kunnen worden. Deze door Veerman en Denessen genoemde dimensies zijn:

Sociale Relaties

De dimensie Sociale Relaties kan volgens Veerman en Denessen in verband worden gebracht met de concepten sociale netwerken, vertrouwen, tolerantie ten opzichte van andere groepen en meedoen binnen/buiten de klas/school.

Belonging

De dimensie Belonging heeft volgens Veerman en Denessen te maken met de notie te behoren bij een subgroep (groepsidentificatie) en het behoren bij de gemeenschap van school.

Gerichtheid op het geheel

De dimensie Gerichtheid op het Geheel verwijst volgens Veerman en Denessen naar het schoolklimaat. Hier gaat het om zaken als solidariteit met klasgenoten en anderen, en het nakomen van (de normen/waarden van) schoolregels.

Hieronder volgt een overzicht van het aanbod dat wij hebben aangetroffen.

¹ VEERMAN, G.J., & E. DENESSEN (FORTHCOMING) *SOCIAL COHESION IN SCHOOLS AND CLASSROOMS: A REVIEW OF SURVEYS.*

Effectief Lesgeven (volgens Robert Marzano)

Een methodiek die verband houdt met sociale cohesie in klas en school en die gericht is op effectief lesgeven, is ontwikkeld door Robert Marzano Research (<https://www.marzanoresearch.com/>). Deze organisatie werkt samen met onderwijspartners in de vorm van onderzoek, technische ondersteuning en advies. Robert Marzano Research heeft een model van Effectief Lesgeven ontwikkeld, gebaseerd op de vragen 'Welke strategieën leiden tot betere leerlingprestaties?' en 'Hoe kunnen leraren en docenten hun lesgeven op een hoger niveau brengen?' De focus ligt op de rol van de leraar, die de meeste invloed op leerprestaties uitoefent, aldus een van de (Nederlandse) onderwijsdiensten (<http://www.bazalt.nl/vo/marzano-vo>). Enkele aspecten van het Model voor Effectief Lesgeven zijn het stimuleren van de betrokkenheid van leerlingen, de naleving van regels en routines, aandacht voor de relatie leraar-leerling en het hebben van hoge verwachtingen van leerlingen (<https://marzanoresearch.nl/effectief-lesgeven>).

Onderwijsdiensten die Robert Marzano Research op hun website vermelden zijn Bazalt en RPCZ. Bazalt beschikt over trainers die door Marzano Research USA zijn gecertificeerd en baseert trainingen voor onderwijsprofessionals ('Moeilijke groep, nooit meer!', 'Goed van start: groepsvorming van je klas') op deze methode (<http://www.bazalt.nl/vo/marzano-vo>). Ook bij RPCZ worden de ideeën van Marzano Research gebruikt in trainingen voor leraren (<https://www.rpcz.nl/aanbod/marzano-research>). Hier wordt onderscheid gemaakt naar vier domeinen: Effectieve onderwijs & gedrag, Planning en voorbereiding, Reflectie op lesgeven en Collegialiteit & Professionaliteit.

Als we kijken naar het Sociale Cohesie-model van Veerman en Denessen, dat lijkt het zwaartepunt van de methodiek Effectief Lesgeven te liggen bij de dimensie 'Gerichtheid op het Geheel/Schoolklimaat'. Dit komt het meest duidelijk naar voren bij de aandacht binnen deze methodiek voor het naleven van regels en het bieden van structuur (routine). Deze aandacht kan gerelateerd worden aan een van de aspecten van de dimensie 'Gerichtheid op het Geheel/Schoolklimaat', namelijk 'het nakomen van (de normen/waarden van) schoolregels'.

Coöperatief leren (volgens Spencer Kagan)

De methodiek Coöperatief Leren is ontwikkeld door de onderwijswetenschapper Spencer Kagan. In zijn aanpak voor lesgeven en klassenmanagement staat werken met structuren centraal. Dit laat leerlingen doen waaraan ze behoefte hebben - praten, samenwerken, bewegen – in het teken van de leerstof. Volgens de website <https://www.cooperatiefleren.nl/> draait Coöperatief Leren om interactie: samen leren en samen organiseren. Het versterkt het leerproces en creëert betrokkenheid, bij zowel leerling als leraar. Dit heeft een positieve invloed op leerprestaties, persoonlijkheidsontwikkeling, sociale en emotionele ontwikkeling en metacognitie en zorgt voor een veilig klimaat in de groep en in de school. Binnen deze methodiek wordt aandacht besteed aan het versterken en verankeren van sociale vaardigheden van leerlingen via vijf 'tools': voorbeeldgedrag, sociale rollen, structuren en structureren, bevestiging en bekrachtiging, reflectie en planning.

Onderwijsdiensten die deze methode op hun website vermelden, zijn Bazalt (<http://www.bazalt.nl/vo/kagan-vo>), RPCZ (<https://www.rpcz.nl/aanbod/kagancooperatief-leren>) en OBD (<https://obdnoordwest.nl/traject/cooperatief-leren/>). De Kagan Cooperatief Leren website vermeldt dat 'Kagans structuren effectief blijken in basis- en speciaal onderwijs, in vo en mbo' (<https://www.cooperatiefleren.nl/over-kagan-cooperatief-leren>.)

Als we kijken naar het Sociale Cohesie-model van Veerman en Denessen, dan lijkt de methodiek van Coöperatief Leren zich te richten op de dimensies 'Sociale relaties' en 'Gerichtheid op het Geheel/Schoolklimaat'. De focus op Sociale Relaties komt tot uiting in de aandacht voor sociale vaardigheden die weer ten dienste staan van de doelstelling 'samen leren en samen organiseren' (creëren van betrokkenheid, een veilig klimaat). Deze doelstelling kan gezien worden als het streven naar solidariteit, een aspect van de dimensie 'Gerichtheid op het Geheel/Schoolklimaat'.

Schoolwide Positive Behaviour Support (SWPBS/PBS)

Elementen van bovenstaande methoden (Effectief Leren volgens Marzano en Coöperatief Leren volgens Kagan) worden door sommige onderwijsdiensten gecombineerd, bijvoorbeeld in de methodiek: (Schoolwide) Positive Behaviour Support (SWPBS of PBS, <https://www.swpbs.nl/swpbs>). SWPBS is gericht op het creëren van een omgeving die het leren bevordert en gedragsproblemen voorkomt. Het

Hoofdstuk 1

schoolteam benoemt het gedrag dat past bij de waarden van de school en leert het de kinderen actief aan. Adequaat gedrag wordt hierna systematisch positief bekrachtigd, waarmee een veilig en positief schoolklimaat wordt gecreëerd. Kernelementen van SWPBS zijn:

- Schoolbrede aanpak vanuit gedeelde waarden
- Voor alle leerlingen en schoolmedewerkers
- Basiswaarden van de school vertaald naar pro sociaal gedrag
- Veilige, positieve leeromgeving
- Structurele bekrachtiging van gewenst gedrag
- Duidelijke consequenties voor ongewenst gedrag
- Gedragsregistratie en sturing op gedrag
- Actieve samenwerking met de ouders

De onderwijsdiensten BCO (<https://www.bco-onderwijsadvies.nl/diensten/swpbs-schoolwide-positive-behavior-support>), OBD (<https://obdnoordwest.nl/traject/goed-gedrag-kun-je-leren-positive-behavior-support/>) en KPC groep (<https://www.kpcgroep.nl/expertises/veilig-pedagogisch-klimaat/schoolwide-pbs/>) noemen SWPBS op hun websites. KPC expliciteert dat SWPBS toepasbaar is voor 'alle leerlingen tussen 4 en 18 jaar dus PO, VO en MBO'. De onderwijsdienst noemt SWPBS onder haar VO-aanbod (<https://zienindeklas.nl/onderwijsadvies/vo/>)

Als we kijken naar het Sociale Cohesie-model van Veerman en Denessen, dan lijkt de methodiek van Schoolwide Positive Behaviour Support zich sterk te richten op de dimensie 'Gerichtheid op het Geheel/Schoolklimaat', met name het aspect 'nakomen van (de normen/waarden van) schoolregels'. Deze methodiek streeft naar een veilige en positieve leeromgeving, waarbinnen duidelijkheid geldt over gedeelde waarden en (gedrags)regels en de consequenties voor het (niet) naleven van deze regels.

7 Gewoonten van Covey

De 7 gewoonten van Stephen Covey worden toegepast door de onderwijsdienst CPS, waarbij wordt verwezen naar het leiderschapsboek 'The 7 habits of highly effective people.' De kern is dat effectieve personen 7 Gewoonten hebben die de basis zijn van hun succes en dat iedereen deze Gewoonten kan ontwikkelen, ongeacht leeftijd, school en cultuur. Deze Gewoonten zijn

(<https://www.cps.nl/de7gewoontenvancovey>):

1. Wees proactief – Je maakt je eigen keuzes

Overzicht van aan sociale cohesie te relateren methodieken

2. Begin met het einddoel voor ogen – Maak een plan
3. Belangrijke zaken eerst – Eerst werken dan spelen
4. Denk win-win – Zoeken naar voordeel voor iedereen
5. Eerst begrijpen, dan begrepen worden – Luister voordat je praat
6. Synergie – Samen is beter
7. Houd de zaag scherp – Evenwicht voelt het best

De Gewoonten 1, 2 en 3 hebben volgens Covey betrekking op Jezelf, de Gewoonten 4, 5 en 6 op Jezelf in relatie tot anderen en Gewoonte 7 op voor Jezelf zorgen (innerlijke balans).

CPS noemt deze strategie zowel in het kader van het basisonderwijs als dat van het voortgezet onderwijs (<https://www.cps.nl/persoonlijk-leiderschap-vo>).

Als we de methodiek gebaseerd op de 7 Gewoonten van Covey naast het Sociale Cohesie-model van Veerman en Denessen leggen, dan zijn Gewoonten 4, 5 en 6 relevant. De Gewoonte 'Denk win-win - Zoeken naar voordeel voor iedereen' heeft betrekking op het voorkomen en in goede banen leiden van problemen (ruzies, meningsverschillen, pestgedrag) via het denken in oplossingen die voor alle partijen goed zijn. Bij de Gewoonte 'Eerst begrijpen, dan begrepen worden – Luister voordat je praat' staat (het oefenen) met empathisch luisteren centraal met als doel leerlingen eigenaar te maken bij het vinden van oplossingen. De Gewoonte 'Synergie – Samen is beter' is gericht op samenwerken, vooral het denken over je hoe gezamenlijk tot de beste oplossing komt (luisteren naar anderen, eigen standpunten kunnen loslaten). Deze drie Gewoonten komen in het Sociale Cohesie-model terug in de dimensie Sociale Relaties, vooral het aspect tolerantie ten opzichte van anderen.

Door organisatie ontwikkelde methodieken

Een aantal organisaties heeft zelf methodieken ontwikkeld die gerelateerd kunnen worden aan (aspecten van het model voor) sociale cohesie. Deze worden hieronder toegelicht.

CED groep: Vreedzame school/Democratie kun je leren
(<https://devreedzame.school/voor-wie/63-publiek-domein/voor-wie/443-voortgezet-onderwijs>)

De Vreedzame School is een compleet programma voor sociale competentie en democratisch burgerschap. Het beschouwt de klas en de

Hoofdstuk 1

school als een leefgemeenschap, waarin kinderen zich gehoord en gezien voelen, een stem krijgen, en waarin kinderen leren om samen beslissingen te nemen en conflicten op te lossen. Kinderen voelen zich verantwoordelijk voor elkaar en voor de gemeenschap, en staan open voor de verschillen tussen mensen. Oorspronkelijk ontwikkeld voor basisscholen is er van de Vreedzame School inmiddels ook een versie voor het VO: Het doel is te leren:

- op een democratische manier met elkaar beslissingen te nemen
 - constructief conflicten op te lossen
 - verantwoordelijkheid te nemen voor elkaar en voor de gemeenschap
 - een open houding aan te nemen tegenover verschillen tussen mensen
 - volgens welke principes onze democratische samenleving is ingericht
- (<http://www.cedgroep.nl/voortgezet-onderwijs-mbo/schoolkwaliteit/democratie-kun-je-leren.aspx>)

Het programma richt zich op doelen op het niveau van de leerlingen (sociale competenties), maar ook op het niveau van de docenten en op schoolniveau. De Vreedzame School bestaat uit drie sporen: (1) lessen of activiteiten die plaatsvinden in de mentoruren, (2) de school als oefenplaats en (3) het democratisch overleg

(<http://www.cedgroep.nl/voortgezet-onderwijs-mbo/schoolkwaliteit/democratie-kun-je-leren.aspx>).

Het programma De Vreedzame School wordt ook door RPCZ toegepast (<https://www.rpcz.nl/aanbod/sociale-veiligheid/sociale-veiligheid-aanbod/324-de-vreedzame-school>)

Als we de Vreedzame School naast het Sociale Cohesie-model van Veerman en Denessen leggen dan is deze methodiek onder te brengen bij de dimensies Sociale Relaties (aspect tolerantie) en Gerichtheid op het Geheel/Schoolklimaat (aspect solidariteit ('verantwoordelijkheid nemen voor elkaar en voor de gemeenschap')), waarbij deze gerichtheid voorbij de schoolmuren gaat en zich uitbreidt naar goed burgerschap in zijn algemeenheid.

Het ABC: Behoud je gelukkige klas

(<https://www.hetabc.nl/professionals/school/schoolklimaat/weer-een-gelukkige-klas/>)

Overzicht van aan sociale cohesie te relateren methodieken

Het doel van de aanpak van ABC is om op korte termijn de groepsdynamiek en de sfeer in de groep te verbeteren en uit een negatieve spiraal te komen. De aanpak bestaat uit een quickscan (oriënterend gesprek met betreffende leerkracht(en), interne begeleider en/of zorgcoördinator), groepsobservatie, plan van aanpak c.q. een groepsinterventie op maat. De aanpak is praktisch en wordt direct uitgevoerd. Door middel van coaching on the job en begeleidingsgesprekken worden leerkrachten ondersteund bij het ontwikkelen/verbeteren van hun docentvaardigheden. Afhankelijk van de situatie kunnen ook ouders worden betrokken in het traject.

Op de website van Het ABC wordt niet expliciet vermeld voor welke onderwijssector 'Behoud je gelukkige klas' is bedoeld. De aanpak lijkt vooral gericht op het PO. Als ervan uitgegaan wordt dat de aanpak ook toegepast kan worden in het VO, dan scharen wij de methodiek onder de dimensie 'Gerichtheid op het Geheel/Schoolklimaat' uit het Sociale Cohesie-model van Veerman en Denessen. We merken hierbij op dat de methodiek reactief lijkt ingestoken (het oplossen van een acuut probleem in/met de klas) en minder gericht is op het structureel en pro-actief werken aan sociale cohesie.

Overig

Een aantal onderwijsondersteunende organisaties besteed aandacht aan sociale cohesie zonder hier (online) een concrete methode bij te vermelden.

Its4sure noemt op haar website een aantal trainingen die in verband gebracht kunnen worden met sociale cohesie zoals trainingen sociale vaardigheden, conflicthantering en groepsdynamiek (<https://its4sure.nu/train/>). In een gesprek met een Its4sure-medewerker is vooral gesproken over de benadering met betrekking tot groepsdynamiek. Het doel is om via aandacht voor zaken als kwetsbaarheid (zowel van leerlingen als docenten), onbevangenheid tegenover elkaar, identiteit, herkenning en erkenning (wat deel je met elkaar?) en burgerschap te komen tot een positieve groepsdynamiek. 'Leiders' spelen een belangrijke rol in het welslagen: als het lukt om leiders in een positieve en verbindende rol te krijgen dan is de kans groot dat dit tot een positieve groepsdynamiek leidt. Gepoogd wordt om leiders van leerlinggroepen snel te identificeren: dit gebeurt door erop te letten

Hoofdstuk 1

bij welke medeleerling leerlingen bevestiging zoeken. Gerelateerd aan het Sociale Cohesie-model van Veerman en Denessen, draagt de aanpak van Its4sure elementen in zich van de dimensies 'Sociale Relaties' en 'Beloning' (groepsidentificatie).

HCO besteed aandacht aan sociale verbondenheid in de klas en het creëren van een veilig en positief klimaat. Daarbij gaat het bijvoorbeeld over het opstellen en hanteren van regels en routines, het organiseren van klassengesprekken en het stimuleren van samenwerken van leerlingen op een manier die hen aanspreekt.

(<https://www.hco.nl/thema/voortgezet-onderwijs/welbevinden-en-sociale-veiligheid/positief-klasklimaat/>).

Als wij de HCO-aanpak van sociale verbondenheid naast het Sociale Cohesie-model van Veerman en Denessen, leggen dan wordt in deze aanpak een sterk nadruk gelegd op 'Gerichtheid op het Geheel/Schoolklimaat' (regels/routine, solidariteit).

Driestar Educatief geeft aan bezig te zijn met identiteit en vorming, waar o.a. levensbeschouwelijke vorming en burgerschapsvorming onderdeel van uitmaken (<https://www.driestar-educatief.nl/advies-en-begeleiding/voortgezet-onderwijs/identiteit-en-vorming>) en verwijst op de website naar het belang van een sociaal veilige leeromgeving (<https://www.driestar-educatief.nl/advies-en-begeleiding/voortgezet-onderwijs/leraarschap-en-de-school/sociale-veiligheid>). *(er wordt niet concreet aangegeven hoe dit precies is ingericht, rw).*

Hoofdstuk 4 **Bevindingen**

In dit hoofdstuk formuleren wij onze bevindingen naar aanleiding van de inventarisatie die wij hebben gemaakt van door onderwijsdiensten aangeboden methodieken die in verband gebracht kunnen worden met sociale cohesie in de klas en op school. Voor wij dit doen plaatsen wij twee opmerkingen. Ten eerste zijn wij tijdens onze zoektocht het thema sociale cohesie als zodanig nauwelijks tegengekomen. Wel worden door onderwijsdiensten aan sociale cohesie gerelateerde termen gehanteerd als veilige leeromgeving en sociale vaardigheden. Ten tweede wordt in de beschrijving van de methodieken nauwelijks expliciet verwezen naar de multi-etnische samenstelling van klas of school, of dat methodieken specifiek bedoeld zijn voor multi-etnisch samengestelde klassen of scholen.

In de inleiding van deze rapportage zijn de volgende drie vragen geformuleerd:

1. Welke methodieken hanteren instellingen die door scholen worden benaderd met problemen op het gebied van sociale interacties?
2. In hoeverre zijn de uit de literatuurstudie voortkomende dimensies met betrekking tot sociale cohesie in de klas verwerkt in dit aanbod?
3. In hoeverre wordt er binnen dit aanbod een verbinding tussen sociale en cognitieve (pedagogisch-didactische) aspecten gelegd?

Vraag 1 is beantwoord in hoofdstuk 3. In het vervolg beantwoorden wij de overige twee vragen.

In hoeverre zijn de uit de literatuurstudie voortkomende dimensies met betrekking tot sociale cohesie in de klas verwerkt in dit aanbod?

In tabel 2 staat aangegeven in hoeverre de verschillende dimensies uit het Sociale Cohesie-model van Veerman en Denessen terugkomen in het aan sociale cohesie te relateren aanbod van onderwijsdiensten, zoals is aangetroffen op hun website.

Tabel 2 Dimensies Sociale Cohesie-model Veerman & Denessen naar aantal aangetroffen methodieken

Dimensies Sociale Cohesie-model	Aangeboden methodieken	Aantal methodieken
Sociale Relaties	Coöperatief Leren 7 Gewoonten van Covey De Vreedzame School Its4sure-aanpak	4
Beloning	Its4sure-aanpak	1
Gerichtheid op het Geheel/Schoolklimaat	Effectief Lesgeven Coöperatief Leren Schoolwide Positive Behaviour Support De Vreedzame School 'Behoud je gelukkige klas' HCO-aanpak	6

Uit tabel 2 blijkt dat een aantal methodieken onder één dimensie valt (bijvoorbeeld Effectief Lesgeven), maar dat er ook methodieken zijn die onder meerdere dimensies kunnen worden ondergebracht (bijvoorbeeld Coöperatief Leren en de Vreedzame School). De dimensie Gerichtheid op het Geheel/Schoolklimaat komt het vaakst terug in het aanbod. Bij zes methodieken komen elementen voor die in verband gebracht kunnen worden met deze dimensie. De dimensie Sociale Relaties is terug te zien bij vier methodieken. Het aan Sociale Cohesie te relateren aanbod van onderwijsdiensten lijkt het minst gericht op Beloning (in termen van groepsidentificatie en 'erbij horen').

Uit het overzicht valt op te maken dat het aanbod zich vooral richt op a) het niveau van individuele leerlingen en hoe zij hun sociale relaties in de klas en op school kunnen verbeteren, bijvoorbeeld door te werken aan sociale vaardigheden en b) het niveau van de klas en hoe deze zich als geheel 'gedraagt' of 'hoort te gedragen' om het een veilige leeromgeving te laten zijn. In het aanbod is minder aandacht voor het tussenniveau, namelijk de mate waarin leerlingen zich identificeren met subgroepen/-culturen in de klas en op school. Wellicht komt dit voort uit de zorg dat aandacht voor groepen en het stimuleren van groepsvorming een afstand kan creëren tussen leerlinggroepen, wat lijkt in te druisen tegen het streven naar een veilig en sociaal cohesief schoolklimaat. Er kan echter ook nagedacht worden hoe groepsidentificatie, en machtsverhoudingen binnen een groep, ingezet kunnen worden om de sociale cohesie te stimuleren en structureel te verbeteren. Op dit niveau liggen mogelijkheden ter verkenning, niet in de laatste plaats omdat het direkt

Bevindingen

aansluit op de belevingswereld van leerlingen en wat hen daarbinnen aan elkaar bindt.

In hoeverre wordt er binnen dit aanbod een verbinding tussen sociale en cognitieve (pedagogisch-didactische) aspecten gelegd?

Bij vier methoden is er een verbinding te leggen tussen sociale en cognitieve aspecten. Het meest expliciet komt dit naar voren bij de methodieken 'Effectief Lesgeven' en 'Coöperatief Leren'. Uit de naamgeving blijkt al dat in deze methodieken het leren en leerprestaties centraal staan. Binnen deze methodieken gebeurt dit in combinatie met aandacht voor (sociale) vaardigheden om sociale cohesie binnen klas en school te stimuleren. De methodiek Schoolwide Positive Behaviour Support is een combinatie van elementen van 'Effectief Lesgeven' en 'Coöperatief Leren', waarbij ook een verbinding is terug te zien tussen sociaal gedrag en leren. De methodiek 'De Vreedzame School' is bedoeld om leerlingen democratische waarden bij te brengen en is in deze zin gericht op cognitieve aspecten. De nadruk bij deze methodiek ligt, sterker dan 'Effectief Lesgeven' en 'Coöperatief Leren' op het sociale aspect (solidariteit en verantwoordelijkheid ten opzichte van elkaar). Bij de overige methodieken ligt de nadruk op sociale aspecten.

De methodieken overziend liggen er in een aantal gevallen mogelijkheden om de sociale insteek uit te breiden naar cognitieve aspecten. Aandacht voor deze verbinding is belangrijk om sociale cohesie op langere termijn te bevorderen. Sociale cohesie, bijbehorende vaardigheden en achtergronden (waarom is sociale cohesie van belang?) kunnen dan als expliciete leerdoelen worden geformuleerd. Wellicht is de verbinding tussen sociale en cognitieve aspecten bij een aantal methodieken al impliciet meegenomen, maar worden zij over het hoofd gezien bij een websearch. In dat geval zouden deze aspecten meer expliciet gemaakt kunnen worden op websites.